

Atheïstisch Seculiere Kieswijzer

KIES MET REDE

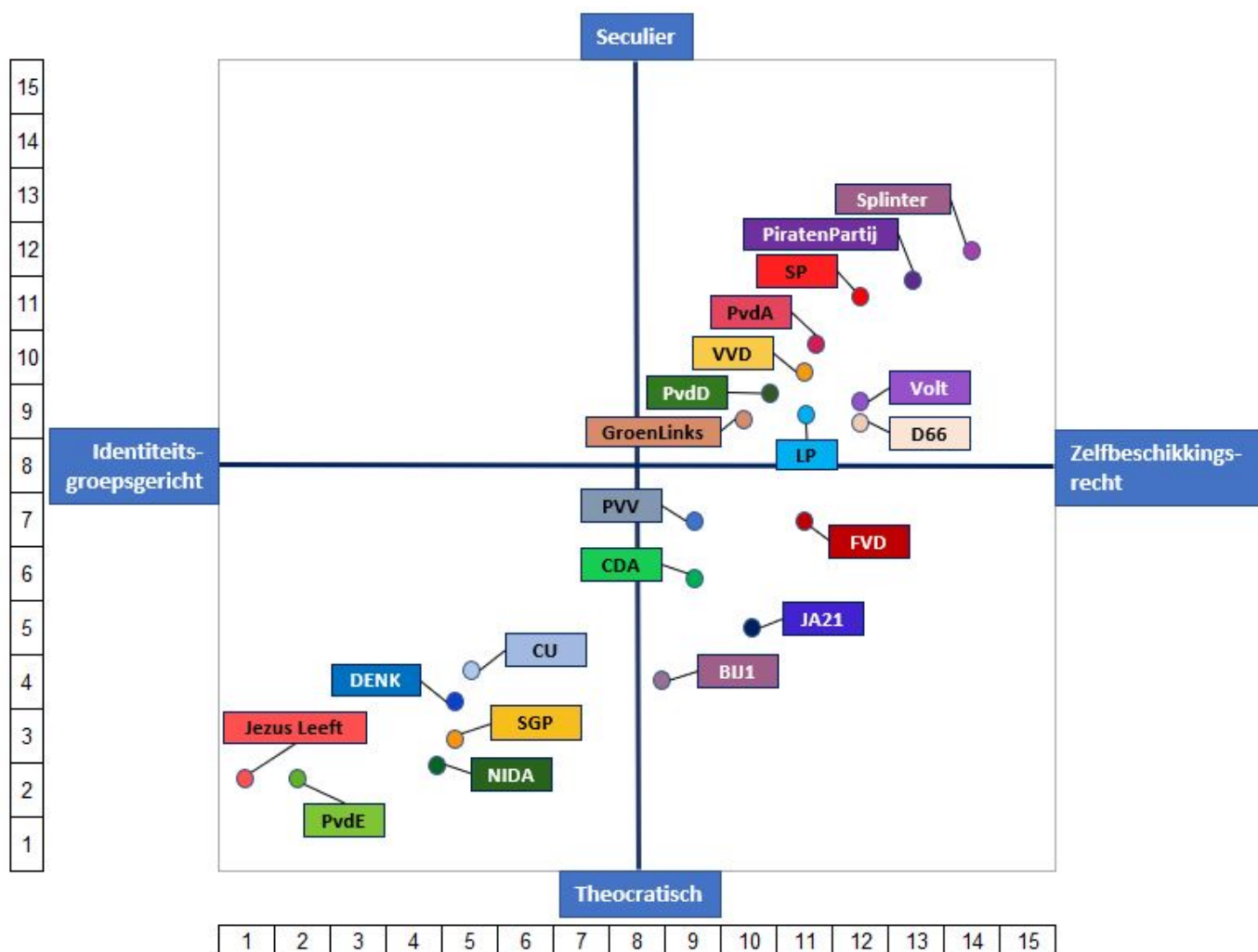
Een atheïstisch seculiere scan
van de verkiezingsprogramma's
van de deelnemende politieke partijen
aan de Tweede Kamerverkiezingen
van 17 maart 2021.

De scan is uitgevoerd door
Hans de Vries
Maart 2021

Inhoudsopgave

1. Inleiding en verantwoording
 - Dimensie Seculier
 - Dimensie Zelfbeschikkingsrecht
2. Uitgevoerde seculiere scan
 - A. Plaats van religie in de samenleving (de scheiding van staat en kerk)
 - B. Openbare voorzieningen en seculiere aspecten
 - C. Openbaar onderwijs en artikel 23
3. Uitgevoerde zelfbeschikkingsscan
 - D. Gelijkheidsbeginsel en grondwet
 - E. Individueel zelfbeschikkingsrecht
 - F. Vrijheid van meningsuiting en expressie
4. Overzicht van de resultaten

1. Inleiding en verantwoording

De ASP (Atheïstisch Seculiere Partij) doet niet mee aan de Tweede Kamerverkiezingen van 17 maart 2021. Als opkomende politieke beweging hebben we de verkiezingsprogramma's van de deelnemende politieke partijen doorgelicht op onze uitgangspunten: het streven naar een seculiere samenleving.

Als ASP gaan we uit van de volgende drie primaire uitgangspunten:

- Scheiding van staat en kerk.
- Uitsluitend openbaar onderwijs.
- De wet geldt voor iedereen gelijk.

Om het vergelijkingsonderzoek uit te kunnen voeren zijn op grond van de primaire uitgangspunten zes focuspunten uitgewerkt. Deze focuspunten zijn weer gebundeld tot twee dimensies. De eerste dimensie is: hoe seculier zijn de programmapunten? De tweede dimensie is een vertaalslag van het atheïsme, ofwel: hoe veel ruime wordt het individu gegeven om zijn zelfbeschikkingsrecht te kunnen nemen?

Dimensie: Seculier

De mate waarin de deelnemende politieke partijen streven naar een seculiere samenlevingsinvulling waarin geen privileges of uitzonderingen gelden voor religies en andere dogmatische ideologieën, ofwel de uitspraken geformuleerd in de verkiezingsprogramma's van de deelnemende politieke partijen worden geplaatst op een schaal van theocratisch versus seculier.

Uitgaande van de drie seculiere focuspunten zijn verkiezingsprogramma's getoetst:

- Plaats religie in de samenleving (de scheiding van staat en kerk)**
 - Op welke wijze wordt er gesproken over godsdienst / religie / geloof?
 - Welke plaats dicht men de gelovige instituties toe in de samenleving?
 - Hoe wordt religie/geloof omschreven door de partijen?
 - Geeft de partij aan dat geloof wel of niet een privéaangelegenheid is?
 - Welk standpunt neemt men in ten opzichte van ritueel onverdoofd slachten, jongens- en meisjesbesnijdenis?
- Openbare voorzieningen en seculiere aspecten**
 - Wat hoort volgens de partij thuis in de openbare ruimte?
 - Hoe dient de overheid te handelen als bestuur ten opzichte van religie en geloof (subsidies)?
 - Hoe staat men tegenover een seculiere invulling van de samenleving?
 - Welke uitspraken doet men ten aanzien van geloofscolportage in de openbare en publieke ruimten?
 - Hoe staat men ten opzichte van uniforme seculiere dienstverlening?
- Openbaar onderwijs en artikel 23**
 - Wat wordt geschreven over het 'bijzonder' en het 'openbaar' onderwijs?
 - Wat schrijft men over artikel 23 van de grondwet?
 - Hoe vult men homoseksualiteit (voorlichting) en genderidentiteit in?
 - Welke grens legt men aan om vanuit de vrijheid van eigen godsdienstinvulling onderwijs/lespakketten uit te sluiten of op eigen wijze te interpreteren?
 - Hoe staat men tegenover brede maatschappelijke vorming, burgerschapsvorming, seksualiteit en relatiekeuzevrijheid?
 - Welke standpunt neemt men in ten aanzien van algemene toegankelijkheid van het onderwijs voor iedereen zonder voorwaarden vooraf?

Dimensie: zelfbeschikkingsrecht

De vertaalslag van het atheïsme komt terug in de mate van het zelfbeschikkingsrecht dat elke burger krijgt voorgeschoteld door de partijen. De tegenhanger van het individuele zelfbeschikkingsrecht kan gevonden worden in het opleggedrag van het identiteitsgericht groepsdenken en de daaraan gekoppelde afhankelijkheid.

De drie focuspunten rond zelfbeschikkingsrecht zijn met de volgende vragen tegen het licht gehouden:

D. Gelijkheidsbeginsel en de grondwet

- Op welke wijze wordt wetgeving en rechtspraak voor iedereen in gelijke mate uitgelegd?
- Wat vindt men er van dat er in de wetten uitzonderingen en privilèges op grond van religieuze regels, besluiten of voorwaarden kunnen bestaan?
- Welke positie neemt men in ten opzichte van artikel 1 'gelijkheidsprincipe' en artikel 6 'godsdienstvrijheid'?
- Hoe wordt het tolereren van eigen groepscultuur en het opeisen van eigen groepsidentiteit gezien?
- Hoe staat de partij tegenover eigen richting en religieuze rechtspraak zoals Sharia en meer?

E. Individueel zelfbeschikkingsrecht

- Wat vindt de partij van het individueel zelfbeschikkingsrecht?
- Hoe staat de partij tegenover de vrijheid van eigen keuzes?
- Hoe vult de partij de abortuswetgeving, ongeboren leven, euthanasie en voltooid leven in?

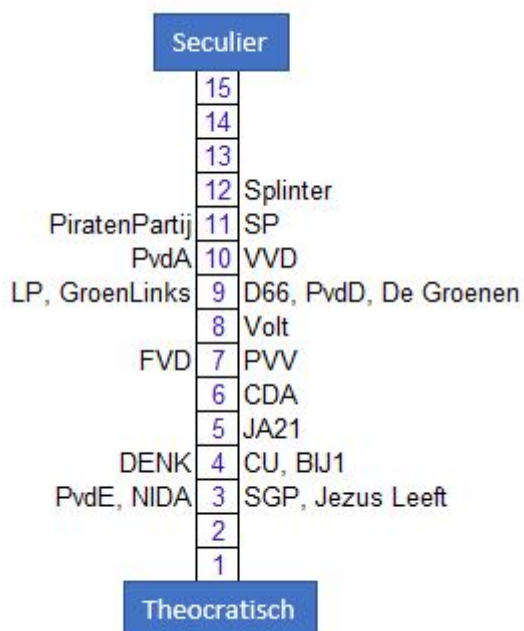
F. Vrijheid van meningsuiting en expressie

- In hoeverre kunnen alle stromingen zich in de samenleving onbelemmerd en vrij uiten?
- Op welke wijze duidt men satire en religiekritiek?
- Hoe stelt de partij zich op ten aanzien van cartoons en vermeende schendingen van geloofsrespect?
- Welke positie neemt de partij in over blasfemische wetgeving zoals godslastering?

Op grond van de hiervoor genoemde onderwerpen en aandachtspunten is het onderzoek uitgevoerd. Van alle 37 deelnemende politieke partijen zijn de verkiezingsprogramma's gescand door de pdf-bestanden op de genoemde items te doorzoeken. Van de partijen waarvan geen pdf-verkiezingsprogramma voorhanden waren zijn de standpunten op de partijwebsites gescand. Andere uitingen zoals krantenartikelen, debatten en spreekbeurten zijn geen onderdeel geweest van het vergelijkingsonderzoek. Het resultaat hiervan is dat 21 van de 37 partijen voldoende informatie hadden opgenomen in hun verkiezingsprogramma of standpuntenwebsite om een volledige scan te kunnen uitvoeren. De overige 16 politieke partijen zijn beoordeeld op de aanwezige punten. Per focuspunt worden de opvallende punten van de verschillende politieke partijen beschreven. De partijen die bij die beschrijving niet worden benoemd hebben dat focuspunten niet uitdrukkelijk in hun verkiezingsprogramma opgenomen om te kunnen beoordelen.

2. Seculiere dimensie

De dimensie seculier wordt afgezet tegenover de theocratische invulling van de samenleving. Voor de politieke partijen ziet hun theocratisch-seculiere onderverdeling er als volgt uit:

Elk focuspunt is per politieke partij beoordeeld op een schaal van 1 tot 5. De drie scores te samen bepalen het niveau. Minimaal kan een partij drie punten scoren en maximaal vijftien punten.

De maximale score voor seculier is 15. De helft van 15 is 7½. Door daar de grens te trekken zien we dat 11 van de politieke partijen zich aansluiten bij het theocratische gedachtegoed. De Partij van de Eenheid (PvdE), NIDA, Staatskundige Gereformeerde Partij (SGP) en Jezus Leeft zijn voor een uitgesproken theocratische invulling van de samenleving op basis van hun orthodoxe geloofsovertuiging. NIDA en de PvdE troeven elkaar af om de beste moslimpartij te zijn, terwijl Jezus Leeft er nog een tandje bij zet om de SGP te overtreffen.

Als we kijken naar de seculiere positie van de politieke partijen dan zien we dat de nieuwe partij Splinter zich uitdrukkelijk voor een seculiere invulling van de samenleving uitspreekt. Daarna komen de Piratenpartij en de SP, gevolgd door de PvdA en de VVD.

A. Plaats religie in de samenleving (de scheiding van staat en kerk)

Als we kijken naar de politieke programma's zijn er partijen die algemeen neutrale waarden van belang vinden en daarnaast zijn er partijen die hun geloof sturend willen laten zijn.

De Piratenpartij (PP) geeft heel duidelijk in hun verkiezingsprogramma aan dat je geen moraal moet opdringen en zeker niet vanuit het geloof. Ten aanzien van de wetgeving stelt de PP dat die op basis van verstand en onderzoek en niet op basis van geloof, moraal of emotie moeten worden gestoeld. Daarop aansluitend geeft Splinter heel duidelijk aan dat de staat neutraal hoort te zijn om vrijheid voor iedereen te garanderen.

De expliciete politieke tegenhanger aan christelijke zijde is Jezus Leeft, die vindt dat Nederland Jezus moeten volgen omdat daar de oplossing gevonden kan worden om af te komen van de goddeloze wereldheersers.

Volgens de NIDA moet er een geloofwaardige politiek worden gerealiseerd. De religieuze, het spirituele en de ethische waarden worden onder andere ingeleid door het aanhalen van vele koranspreuken in hun verkiezingsprogramma om de scheiding van kerk en staat op te heffen in de publieke ruimte. Theocratischer kan het niet worden verwoord.

De PVV staat geen scheiding van staat en kerk voor maar wil die inruilen voor een semi-theocratische invulling door grondwettelijk vast te leggen dat de joods-christelijke en humanistische wortels de dominante en leidende cultuur vormen in Nederland.

Het valt op dat verschillende politieke partijen de uniforme neutraliteit van de overheid afwijzen. Zo vindt BIJ1 dat het verbod op het dragen van een hoofddoek voor rechters en griffiers wordt opgeheven. Ze noemen dit: 'zelfbeschikkingsrecht over religieuze uitingen'.

DENK vindt dat de lifestyle-neutraliteit moet worden afgeschaft en dat het dragen van een hoofddoekje door agenten moet kunnen.

Onder het mom van inclusiviteit vinden NIDA en de PvdE dat rechters, agenten en ambtenaren hun religieuze symbolen moeten kunnen dragen bij de uitoefening van hun ambt. Hiermee wordt de scheiding tussen overheid en geloof opgeheven.

Een ander strijdig geloofsprincipe is de rituele slacht. De Partij van de Dieren (PvdD) en Splinter blijken de enige partijen die hiertegen duidelijk stelling nemen door te stellen dat onverdoofde rituele/religieuze slacht moet worden verboden, en de uitzonderingen hierop moeten volgens PvdD worden geschrapt.

Hier tegenover staat NIDA die uitdrukkelijk stelt dat de voorschriften voor halal en koosjere voedselbereiding/slacht op grond van vrijheid van religie moet worden toegestaan.

Hierbij stelt ook de CU dat eeuwenlange geloofstradities moeten worden beschermd, zoals bijvoorbeeld de rituele slacht.

DENK vindt dat rituele slacht geborgd moet blijven.

Vele partijen zoals onder andere CDA, CU, PvdA vinden dat genitale verminking van meisjes - onder door geloof ingegeven tradities - moet worden tegengegaan en bestraft. Maar geen enkele partij trekt dit door naar jongensbesnijdenis, behalve NIDA, die aangeeft zich tegen een dergelijk mogelijk verbod te zullen verweren.

B. Openbare voorzieningen en Seculiere aspecten

Laten we beginnen met de zoekresultaten op 'seculier' in de verkiezingsprogramma's. We vinden maar drie partijen die het begrip 'seculier' benoemen in hun verkiezingsprogramma. Dan hebben we het over de ChristenUnie, de SGP en Splinter.

De CU en de SGP dragen het seculiere aan als een gevaar voor de samenleving. De CU geeft aan dat zij bezorgd zijn over de ontwikkeling van een groeiende meerderheid van een seculiere liberale samenleving. Zij zien dat als een bedreiging. De SGP ziet het seculiere als gevaar van de inclusieve westerse ideologie. Zo stelt de SGP ten aanzien van inburgering en burgerschap dat er geen eenzijdig gekleurde, seculiere basiswaarden als keurslijf mogen worden aangedragen. Verder wil de SGP de gewetensbezwaarde ambtenaar bij huwelijksvoltrekking weer nieuw leven in blazen om als trouwambtenaar geen homohuwelijk te hoeven voltrekken.

Splinter daarentegen neemt als enige partij een seculiere samenleving als uitgangspunt. En geven aan dat een democratische rechtstaat een neutrale overheid dient te hebben. Namelijk een seculiere samenleving is een voorwaarde voor gelijkwaardigheid stelt Splinter. De vrijheid van godsdienst heeft net zo veel waarde en rechten als de vrijheid om niet te geloven.

De VVD geeft aan dat er in de samenleving geen plaats is voor segregatie of religieuze onderdrukking.

De verkiezingsprogramma's zijn gescand op de geloofsprivileges, ofwel het opeisen en tolereren van geloofsuitingen in de openbare en publieke ruimte. Hierin zie je dan een duidelijke tweedeling aan het licht komen. De Partij voor de Dieren vindt dat vanuit de rechtsgelijkheid rond dierenwelzijn het verbod op onverdoofd slachten voor iedereen moet gelden. Er kunnen geen uitzonderingen bestaan ten behoeve van religieuze slacht. Hier tegenover staat NIDA, die uitdrukkelijk de spijs- en voedselbereidingswetten van Halal tot Koosjer wil invoeren.

Daarnaast valt op dat de seculiere neutrale uniformiteit van de overheid door een aantal op geloof georiënteerde politieke partijen ter discussie wordt gesteld. BIJ1, NIDA, DENK en PvdE willen het verbod op het dragen van een hoofddoek voor rechters en griffiers opheffen. Onder het mom van inclusiviteit vindt NIDA dat geloofskledingstukken onderdeel moeten vormen van de uniformen van agenten en brandweerlieden. BIJ1 noemt dit zelfbeschikkingsrecht over religieuze uitingen.

C. Openbaar Onderwijs en Artikel 23

Alle partijen vinden onderwijs van belang, en dat het moet zorgen voor een veilige ontmoetingsplaats. Alleen de wijze waarin dat ingevuld, ingericht en bekostigd moet worden loopt nogal uiteen. Uitgaande van de seculiere focus kijken we hier in het bijzonder naar hoe de politieke partijen staan tegenover openbaar onderwijs.

Er zijn vier partijen die zich duidelijk uitspreken voor alleen openbaar onderwijs, en stellen dat publiek bekostigd onderwijs niet van een geloofsinvulling uit kan gaan. De partijen die zich daar duidelijk over uitspreken zijn: Volt, Splinter, GroenLinks (GL), en OPRECHT.

Volt vindt dat het bekostigen van scholen die vanuit één bepaalde geloofsovertuiging zijn ingericht moet worden gestopt. Volgens Volt moeten alle kinderen van verschillende geloofsopvattingen elkaar op school ontmoeten.

Voor Splinter is er geen ruimte voor scholen op basis van religie. En ze vinden dat alle kinderen seculier onderwijs moeten krijgen.

GroenLinks (GL) vindt dat artikel 23 gemoderniseerd moet worden door het onderscheid tussen bijzonder en openbaar onderwijs te laten vervallen.

Naast Volt, Splinter en GL vinden ook SP, PvdA, VVD, PvdD en de Piratenpartij dat artikel 23 moet worden aangepast. Het is hen voornamelijk te doen om het realiseren dat alle scholen algemeen toegankelijk zijn, ofwel dat er geen intentieverklaringen zijn die ouders moeten ondertekenen, of zoals de SP stelt, dat de vrijheid om een school te stichten niet een vrijbrief mag zijn om jongeren buiten te sluiten, ofwel: geen enkele school mag leerlingen weigeren op basis van geaardheid of levensovertuiging en/of inkomen van de ouders.

Acht van de 37 deelnemende politieke partijen zijn voor de acceptatieplicht. Zonder de acceptatieplicht te noemen sluit D66 zich hierbij schoorvoetend aan, door te stellen dat elke school en opvang toegankelijk moet zijn voor alle kinderen.

NLBeter spreekt zich niet uitdrukkelijk uit. Ze leggen het beheer van de scholen in handen van de overheid en geven het onderwijs zelf bij scholen en leraren, ofwel een ontmanteling van de tussenlaag van raden en besturen.

Tegenover de partijen die artikel 23 willen aanpassen staan tien andere partijen die artikel 23 verdedigen en overeind willen houden. We hebben het hierbij dan over de volgende partijen: CDA, CU, SGP, NIDA, PvdE, BIJ1, DENK, PVV, FvD en JA21.

Het CDA stelt zich op als beschermer van artikel 23, om de ruimte voor bijzondere scholen om zelf invulling te geven aan het onderwijs op basis van godsdienst of levensovertuiging.

De ChristenUnie is voor de 'vrijheid van onderwijs' omdat de ouders dan kunnen kiezen voor het onderwijs dat aansluit bij hun opvoeding en levensovertuiging.

De Staatskundig Gereformeerde Partij (SGP) gaat de strijd aan tegen wat zij stellen: het 'dirigistisch systeem van staatsonderwijs' om het onderwijs te beschermen voor de ouders. Verder vindt de SGP dat de bijzondere (geloof)scholen zelf eisen mogen stellen aan de toelating van leerlingen en het benoemen van personeel die nodig zijn om recht te doen aan de identiteit van de school.

Daarbij worden ze volledig gesteund door Forum voor Democratie (FvD), namelijk: om de identiteit van een school te bewaren, mogen scholen in het bijzonder onderwijs hun aannamebeleid blijven baseren op religieuze achtergrond. FvD stelt dat het christelijk onderwijs een onmisbare hoeksteen van het Nederlands onderwijslandschap is.

De islamitische inslag van het bijzonder onderwijs wordt verdedigd door DENK, NIDA, PvdE en DENK. Men stelt dat de hetze tegen de islamitische scholen moet stoppen.

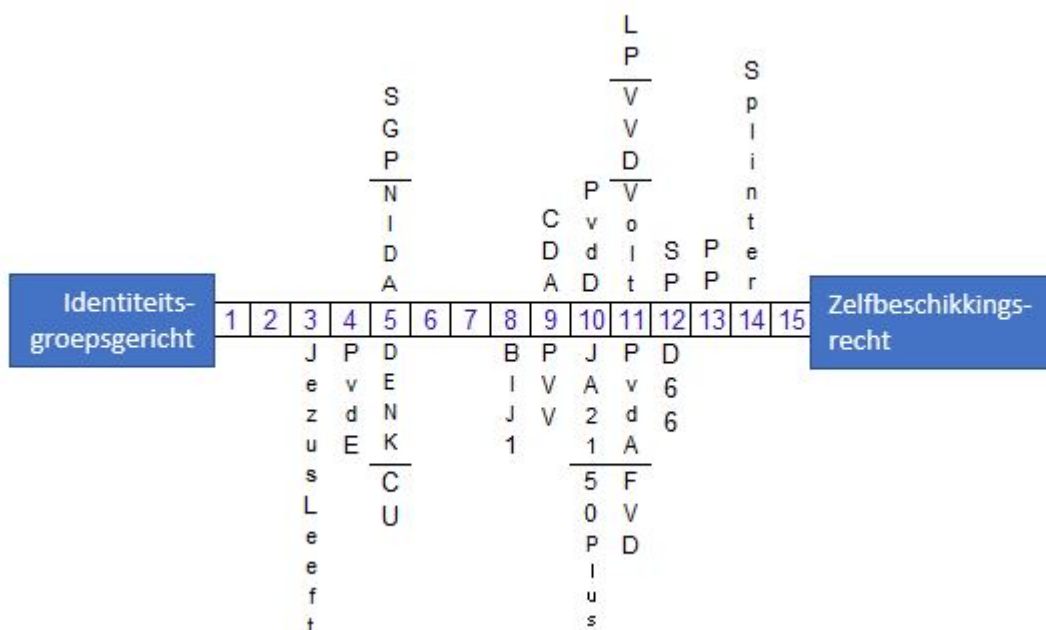
Partij van de Eenheid vindt dat met artikel 23 de 'vrijheid van onderwijs' specifiek het Islamitisch onderwijs garandeert dat kinderen les krijgen in een veilige lesomgeving, waar de islamitische wijze van opvoeden en visie gewaarborgd is.

NIDA vindt dat de overheid zich terughoudend moet opstellen ten aanzien van de godsdienstvrijheid en gewetensvrijheid van scholen.

Het is wel verwonderend dat de verdedigers van de vrijheid van onderwijs (artikel 23) zoals de PVV, FvD en JA21 vinden dat islamitisch onderwijs als een probleem moet worden gezien dat moet worden teruggedrongen en bestreden.

3. Zelfbeschikkingsrecht dimensie

De zelfbeschikkingsrecht-dimensie wordt afgezet tegen over de identiteitsgroepsgerichtheid, ofwel de plaats van het individu in de samenleving volgens de verkiezingsprogramma's. Op de zelfbeschikkingschaal scoren de politieke partijen als volgt:

Elk focuspunt is per politieke partij beoordeeld op een schaal van 1 tot 5. De drie scores te samen bepalen het niveau. Minimaal kan een partij drie punten scoren en maximaal vijftien punten.

De helft van 15 is 7½. Daar leggen we de grens. We zien dan dat zes politieke partijen uitgaan van de identiteits-groepsgerichtheid, dat zijn voornamelijk de orthodoxe geloofspartijen zoals Jezus Leeft, Partij van de Eenheid (PvdE) SGP, NIDA, DENK en de ChristenUnie (CU).

Negen van de 37 partijen, te weten: de Libertaire Partij (LP), VVD, Volt, PvdA, FVD SP, D66, PiratenPartij (PP) en Splinter scoren boven de 10. Je zou kunnen zeggen dat deze partijen het zelfbeschikkingsrecht omarmen.

D. Gelijkheidsbeginsel en Grondwet

Het gelijkheidsprincipe is gestoeld op grondwetsartikel 1, ofwel het antidiscriminatie uitgangspunt, en het opeisen van geloofsprivileges op basis van artikel 6 'godsdienstvrijheid'. De focus van dit focuspunt is aan de ene kant de gelijke rechten en aan de andere zijde de uitzonderingen en privileges. Het zijn tegenstrijdige grondwetsartikelen die vechten om hun eigen hegemonie omdat er geen hiërarchie aanwezig is tussen de grondwetten. Het gaat er dan om: hoe ver gaan de verschillende politieke partijen met het uitdelen van privileges, ofwel uitzonderingen vaststellen die in strijd zijn met het gelijkheidsprincipe dat de wet voor iedereen gelijk zou moeten gelden.

De volgende partijen spreken zich duidelijk uitdrukkelijk uit voor het gelijkheidsprincipe tussen hetero's, homo's, biseksuelen en transgenders, deze partijen zijn: VVD, D66, GroenLinks (GL), SP, PvdA, PvdD, Volt, PP, Splinter en BIJ1. De PvdA stelt duidelijk dat iedereen de vrijheid heeft zich te ontploeren aan (religieuze) groepsdruk, en dat je ook niet opgesloten mag zitten in een religie. Verder wordt er duidelijk stelling genomen tegen huwelijkse dwang, huwelijkse gevangenschap en eengerelateerd geweld door de VVD, CDA, PvdA, D66, GL, SP en CU.

Het gelijkheidsprincipe is een struikelpunt bij de Staatskundig Gereformeerde Partij (SGP). Door de SGP wordt het gelijkheidsprincipe uitgelegd als gelijkheidsdwang waardoor in hun politieke zienswijze de godsdienstvrijheid in het gedrang komt. De SGP vindt dat de algemene wet gelijke behandeling is verouderd en een herwaardering verdient. Het komt er op neer dat de SGP de godsdienstvrijheid boven de grondwet wil plaatsen, ofwel het christelijke geloof als identiteitsideologie via semi-theocratische regels wil uitsluiten van de wetgeving. Vanuit elke op gelovige identiteit ingestelde politieke partij wordt haast dezelfde stelling ingenomen. De SGP wordt hierin op enige afstand

gevolgd door de ChristenUnie, waarbij de PVV en Forum voor Democratie zich ook hierin kunnen vinden.

De tweedeling in het uitdragen van geloofsopvattingen is voor het islamitische geloof terug te vinden bij de Partij van de Eenheid (PvdE) en NIDA, gevolgd door DENK. Een bijzondere positie wordt hierin genomen door BIJ1 die een verbijzondering wil opnemen voor moslimvrouwen ten aanzien van het verbod op gezichtsbedekkende kledingstukken, ofwel een uitzondering op basis van geloofsidentiteit.

Als we verder kijken naar bijzonder op geloof ingegeven wetgeving, dan zien we dat NIDA hierin het verst wil gaan door de pluriformiteit in de wetgeving en rechtspraak door te voeren, ofwel de instelling van geloofs- (islamitisch) familierecht, inclusief het erkennen van het religieuze huwelijk buiten de burgerlijke stand om. Hiermee wordt de deur opengezet voor het tolereren van Sharia-gerelateerde wetgeving en rechtspraak.

De PVV, FvD en JA21 nemen een eigen plaats in bij het invullen van het grondwettelijke punten door expliciet op te komen voor de Nederlandse waarden. Daarbij gaan de PVV en FvD zo ver dat deze Nederlandse identiteit willen vastleggen in de wet. De PVV stelt dat de joods-christelijke en humanistische wortels de dominante en leidende cultuur moet blijven. Forum voor Democratie wil dat alle instituten een in te stellen "Wet Bescherming Nederlandse Waarden" moeten ondertekenen. Het patriottisme en nationalisme worden hiermee verheerlijkt.

Verscheidene partijen spreken zich indirect uit tegen het ontstaan van parallelle samenlevings-tendensen. De VVD wil de financiering uit onvrije landen van stichtingen, verenigingen en religieuze organisaties tegengaan. D66 wil de ongewenste buitenlandse beïnvloeding die kan leiden tot ondermijning van onze democratische rechtsstaat tegengaan. De SP staat de financiering van politieke en religieuze organisaties vanuit het buitenland niet toe. De invulling van Splinter sluit daarbij aan. De CU wil inzichtelijkheid en transparantie van buitenlandse (onvrije landen) financiering. De SGP wil dat buitenlandse financiering van moskeeën wordt verboden en salafistische organisaties worden aangepakt. FvD wil een verbod op buitenlandse financiering van religieuze scholen en instellingen. Dit geldt ook voor JA21.

E. Individueel zelfbeschikkingsrecht

Het individuele recht om zelf over je leven te kunnen beschikken wordt door 12 van de 37 deelnemende politieke partijen onderschreven. We hebben het dan over abortus (opheffen bedenktijd en uit het strafrecht) en euthanasie. De volgende partijen hebben deze standpunten in duidelijke bewoordingen opgenomen in hun verkiezingsprogramma: VVD, D66, GL, SP, PvdA, PvdD, 50Plus, BIJ1, JA21, Volt, PP, Splinter. De ene partij is op sommige punten iets explicieter dan de andere.

Ten aanzien van het 'Voltooid leven-wetsvoorstel' van D66 steunen niet alle hiervoor genoemde partijen het ingediende wetsvoorstel. Het moet voor ouderen mogelijk zijn hun leven te beëindigen als zij zelf hun leven voltooid achten. Zorgvuldigheid staat daarbij voorop.

De VVD wil de mogelijkheid geven aan een iedereen om zelf te kiezen voor een waardig levenseinde, mits dit volgens zorgvuldige procedures en eisen gebeurt.

GroenLinks stelt hierbij dat de individuele vrijheid hoort bij zelfbeschikking bij het levenseinde. GL laat het eigen oordeel over het lijden en niet meer willen leven zwaar meewegen.

De PvdD sluit zich hierbij aan door te stellen dat een zorgvuldig traject gevolgd moet worden bij een eigen weloverwogen levenseinde.

Splinter geeft aan dat ieder individu de vrijheid heeft om een eigen levenspad te kiezen.

JA21 vindt dat er geen ongeremde uitbreiding en oprekking van de euthanasiewetgeving waaronder zij een waardig voltooid levenseinde scharen kan komen.

Hierbij sluit NLBeter zich bij aan door te stellen dat dit niet zonder medische gronden kan.

De op geloof ingerichte partijen nemen diametraal een andere positie in rondom zelfbeschikkingsrecht.

Jezus Leeft wil de huidige abortus- en euthanasiewetgeving en praktijken stopzetten.

De SGP vindt dat je van het kostbaarste geschenk van 'god' het leven moet afblijven en vindt dat de vrijgevege wetgeving moet worden afgeschaft en de subsidies moeten worden ingetrokken.

NIDA wil de wekengrens van abortus ter discussie stellen en abortus alleen toestaan bij levensbedreigende situaties. Verder moet er volgens NIDA bij voltooid leven gekeken worden naar de achterliggende hulpvragen.

De CU heeft zich en zal zich altijd blijven verzetten tegen abortus en euthanasie, en daar waar ze dat kunnen, terugdringen.

Een ander zelfbeschikkingsrecht is de seksualiteit en genderdiversiteit. Hierbij zien we nagenoeg dezelfde opdeling tussen de politieke partijen. VVD, D66, GL, SP, PvdA, PvdD, 50Plus, BIJ1, JA21, Volt, PP, Splinter en De Feestpartij staan duidelijk voor de vrije keuze om lief te kunnen hebben wie je wilt, en te kunnen zijn wie je wilt zijn. Een kleine greep uit de standpunten van deze partijen geeft het volgende beeld. Zo stelt de VVD dat de conversietherapie moet worden verboden, en geeft Splinter aan dat het geweld tegen het anders zijn moet worden bestreden. De Partij van de Dieren wil de geslachtsregistratie afschaffen en de vrijheid om je eigen genderidentiteit te kiezen.

De SGP stelt zelfs dat het promoten van individuele vrijheden en rechten op gebied van relaties en seksualiteit kenmerken zijn van een onwenselijke seculiere westelijke cultuur.

F. Vrijheid van meningsuiting en expressie

De meeste partijen besteden aandacht aan het grondbeginsel van de vrijheid van meningsuiting en expressie. In de verkiezingsprogramma's van 50Plus, Code Oranje, Jong, BBB, NLBeter, LHK, OPRECHT, Jezus Leeft, TROTS, PvdE, DFP, De Groenen en PvdR staat niks in het bijzonder over de vrijheid van meningsuiting en expressie.

De volgende 13 partijen; CDA, D66, GL, SP, PvdD, BIJ1, JA21, Volt, LP, Ubuntu CF, Vrij Sociaal NL, Wij zijn NL, en Modern-NL hebben dit minimaal, dan wel in algemene zin ingevuld. De meeste van de partijen komen niet verder dan vrijheid van meningsuiting te benoemen door te verwijzen naar de grondrechten, de mensenrechten en het Europese Hof. Verschillende van de hiervoor genoemde partijen geven wel aan dat ze opkomen voor een onafhankelijke media die de democratische rechtstaat onverkort moet kunnen controleren.

Bij het onderwerp van vrije meningsuiting en expressie ligt de grens bij religiekritiek, tegenover de cabaretiërs en cartoonisten die met hun expressie maatschappelijke issues aan de kaak stellen. Bij zes van de tien partijen is de volledige vrije meningsuiting en expressie toestaan begrenst op het aanzetten tot haat en geweld. Daar tegenover staan veelal politieke partijen met een religieuze achtergrond, die het respect voor geloof en godsdienst opeisen als grens. Zij vinden dat religiekritiek niet onder de vrijheid van meningsuiting hoort te vallen. We hebben hierbij dan over de volgende vier partijen: CU, SGP, DENK en NIDA. Van deze vier partijen pleiten SGP, DENK en NIDA voor de herinvoering van wetgeving op godslastering.

Zes politieke partijen, te weten: VVD, PVV, FvD, PvdA, Piratenpartij en Splinter besteden uitgebreid aandacht aan de vrijheid van meningsuiting en expressie in hun verkiezingsprogramma.

Uitgaande van liberale waarden is de VVD voor de volledige vrije meningsuiting.

De PVV gaat uitdrukkelijk in op het niet strafbaar stellen van religie-kritische cartoons.

FvD stelt dat de vrijheid van meningsuiting moet prevaleren boven de vrijheid van godsdienst.

De PvdA geeft uitgebreid aan dat democratische rechten en verworvenheden niet moeten zwichten, ofwel: er is geen ruimte voor onderdrukking en ondermijning, van wie of waar dan ook.

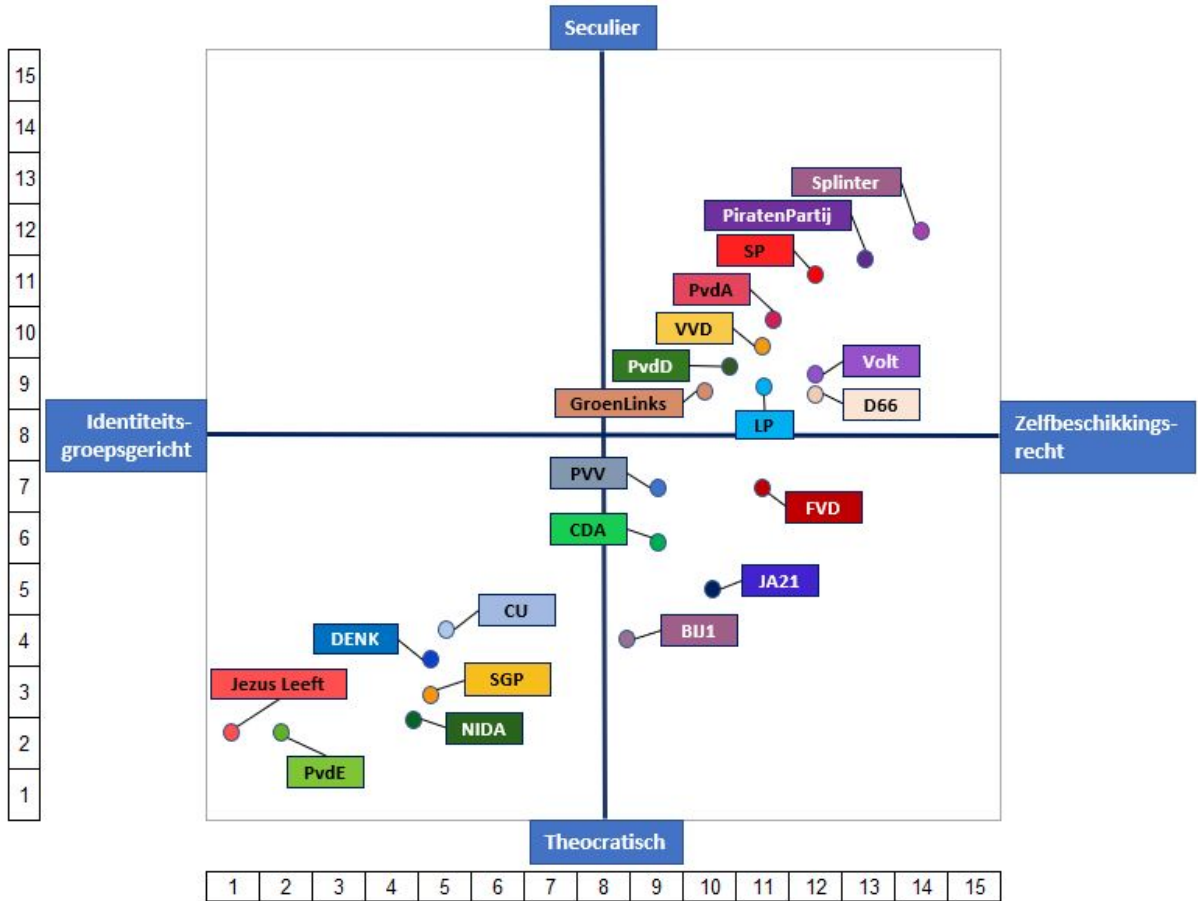
Splinter geeft het met de volgende uitspraak helder weer: "Geen enkel idee, religieus of profaan, is in het vrije Nederland boven kritiek verheven."

4. Overzicht van de resultaten

Seculier ✓	Halfslachtig ✕	Geen keuze #	Religieus ~	Theocratisch ✕	Geen informatie	A	B	C	D	E	F
						A					
						B					
						C					
						D					
						E					
						F					
1 VVD						#	#	✕	✕	✕	#
2 PVV						~	#	~	#	#	#
3 CDA						~	#	✕	✕	~	#
4 D66						#	~	✕	✕	✕	✕
5 GroenLinks						~	~	✓	~	✕	✕
6 SP						#	#	✓	✕	✕	✕
7 PvdA						#	#	✕	#	✕	✕
8 CU						✕	~	✕	~	✕	~
9 PvdD						#	~	✕	#	✕	#
10 50Plus									#	✕	#
11 SGP						✕	✕	✕	~	✕	~
12 DENK						✕	~	✕	~	✕	~
13 FVD						#	#	✕	#	✕	✕
14 BIJ1						~	✕	✕	~	#	#
15 JA21						#	✕	✕	✕	~	✕
16 Code Oranje								#	✕		
17 Volt							#	✓	✕	✕	#
18 NIDA						✕	✕	✕	~	~	✕
19 PiratenPartij						✕	#	✕	✕	✓	✕
20 LP						✕	#	~	#	✕	✕

Seculier	✓	A	Plaats religie in de samenleving (scheiding staat en kerk)
Halfslachtig	⌘	B	Openbare voorzieningen en Seculiere aspecten
Geen keuze	#	C	Openbaar Onderwijs en Artikel 23
Religieus	~	D	Gelijkheidsbeginsel en Grondwet
Theocratisch	✗	E	Individueel zelfbeschikkingsrecht
Geen informatie		F	Vrijheid van meningsuiting en expressie

	A	B	C	D	E	F
21 JONG						
22 Splinter	#	⌘	✓	✓	✓	⌘
23 BBB			✗	#		
24 NLBeter		#		~	#	
25 LHK						
26 OPRECHT			✓	⌘		
27 Jezus Leeft	✗	✗	✗	✗	✗	✗
28 TROTS						
29 Ubuntu CF			✗	~		
30 VSN (33)			✗	#	⌘	
31 PvdE	✗	✗	✗	~	✗	✗
32 DFP					⌘	
34 Wij zijn NL						#
35 Modern NL						
36 De Groenen	⌘	#	~		✓	
37 PvdR						

Seculier	✓
Halfslachtig	II
Geen keuze	#
Religieus	~
Theocratisch	✗
Geen informatie	

A	Plaats religie in de samenleving
B	Openbaar en Seculiere aspecten
C	Openbaar Onderwijs en Artikel 23
D	Gelijkheidsbeginsel en Grondwet
E	Individueel zelfbeschikkingsrecht
F	Vrijheid van meningsuiting en expressie

Seculier	✓
Halfslachtig	II
Geen keuze	#
Religieus	~
Theocratisch	✗
Geen informatie	

A	Plaats religie in de samenleving
B	Openbaar en Seculiere aspecten
C	Openbaar Onderwijs en Artikel 23
D	Gelijkheidsbeginsel en Grondwet
E	Individueel zelfbeschikkingsrecht
F	Vrijheid van meningsuiting en expressie

	A	B	C	D	E	F
1 VVD	#	#	II	II	II	#
2 PVV	~	#	~	#	#	#
3 CDA	~	#	✗	II	~	#
4 D66	#	~	II	II	II	II
5 GroenLinks	~	~	✓	~	II	II
6 SP	#	#	✓	II	II	II
7 PvdA	#	#	II	#	II	II
8 CU	✗	~	✗	~	✗	~
9 PvdD	#	~	II	#	II	#
10 50Plus				#	II	#
11 SGP	✗	✗	✗	~	✗	~
12 DENK	✗	~	✗	~	✗	~
13 FVD	#	#	✗	#	II	II
14 BIJ1	~	✗	✗	~	#	#
15 JA21	#	✗	✗	II	~	II
16 Code Oranje			#	II		
17 Volt		#	✓	II	II	#
18 NIDA	✗	✗	✗	~	~	✗
19 PiratenPartij	II	#	II	II	✓	II
20 LP	II	#	~	#	II	II

	A	B	C	D	E	F
21 JONG						
23 BBB			✗	#		
24 NLBeter		#		~	#	
25 LHK						
26 OPRECHT			✓	II		
27 Jezus Leeft	✗	✗	✗	✗	✗	✗
28 TROTS						
29 Ubuntu CF			✗	~		
30 VSN (+33)			✗	#	II	
31 PvdE	✗	✗	✗	~	✗	✗
32 DFP					II	
34 Wij zijn NL						#
35 Modern NL						
36 De Groenen	II	#	~		✓	
37 PvdR						